

***КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА***

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра країнознавства та туризму

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з дисципліни

ОСНОВИ КУРОРТНОЇ І ОЗДОРОВЧО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ СПРАВИ

***для здобувачів вищої освіти ОР Бакалавр
спеціальності ІЗ Туризм і рекреація***

КИЇВ - 2026

Укладач:

Михайленко Т.І. - кандидат географічних наук, доцент кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ЗАТВЕРДЖЕНО

На засіданні Вченої ради географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 14 від 28 травня 2026 р.)

Рецензенти:

Стафійчук Валентин Іванович, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри країнознавства та туризму

Купач Тетяна Геннадіївна, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри географії України

Михайленко Т.І. Методичні рекомендації з дисципліни «Основи курортної і оздоровчо-реабілітаційної справи» (електронне видання): *для здобувачів вищої освіти ОР Бакалавр спеціальності ІЗ «Туризм і рекреація» / доповнене і змінене видання до попередніх методичних вказівок* – Київ, 2026. – 26 с.

© Київський національний університет
імені Тараса Шевченка 2026
© Михайленко Т.І., 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	8
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	9
КОРОТКИЙ СЛОВНИК	17
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	23

ВСТУП

Основи курортної і оздоровчо-реабілітаційної справи – дисципліна, яка є складовою освітньо- професійної програми підготовки фахівців за освітнім рівнем «Бакалавр» спеціальності – ІЗ «Туризм і рекреація», для денної форми навчання. В умовах зростання ролі відновлення здоров'я, профілактики захворювань та підвищення якості життя населення особливого значення набуває вивчення організації курортної діяльності та реабілітаційних процесів.

Сучасна курортна справа розглядається не лише як система лікування та відпочинку, але й як складний комплекс медичних, соціальних і туристичних послуг, спрямованих на відновлення фізичного та психоемоційного стану людини. Водночас реабілітація виступає ключовим елементом цієї системи, забезпечуючи поступове повернення людини до повноцінного життя після захворювань, перенесених травм або стресових станів.

Метою вивчення дисципліни є опанування знаннями та формування у майбутніх фахівців уявлень:

- про сучасний стан розвитку курортної та реабілітаційної справи;
- про класифікацію та характеристику курортних ресурсів;
- про основні види реабілітації;
- про розуміння можливостей використання курортно-рекреаційного потенціалу та природних лікувальних ресурсів для профілактики, оздоровлення, реабілітації, покращення здоров'я населення та відновлення самопочуття людини;
- про специфіку функціонування закладів санаторно-курортного профілю;
- про провідні лікувальні методики, які використовуються в курортних умовах для лікування, оздоровлення та реабілітації;
- про проблеми класифікації та діяльність курортів, використання лікувальних факторів, перепрофілювання закладів для надання реабілітаційних послуг.

Завданням вивчення здобувачами дисципліни «Основи курортної і оздоровчо-реабілітаційної справи» є вільне орієнтування у теоретичному матеріалі та вмінні:

- володіти сучасним поняттєво-термінологічним апаратом курортної і оздоровчо-реабілітаційної справи;
- розуміти та аналізувати вплив основних природних лікувальних чинників з позиції можливості їхнього використання для покращення стану здоров'я людини при різних захворюваннях та реабілітації;
- аналізувати специфіку розвитку курортного господарства в країнах та регіонах світу;
- працювати із нормативно-правовими та законодавчими актами, що регулюють здійснення курортної, оздоровчої та реабілітаційної діяльності

в Україні;

- аналізувати вимоги до лікувально-оздоровчих місцевостей та особливості функціонування курортів;
- сформулювати уявлення про різноманітні види рекреаційно-оздоровчої діяльності;
- розуміти систему оздоровчих дій в умовах курортних закладів.

Вивчення дисципліни спрямоване на формування у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

- Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК1).
- Здатність виявляти, ставити і вирішувати проблеми (ЗК9).
- Здатність працювати в команді та автономно (ЗК14).
- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ФК2).
- Здатність забезпечувати безпеку, захист життя і здоров'я людей (туристів, працівників тощо) у звичайних та складних форс-мажорних обставинах (ФК9).
- Здатність діяти у правовому полі, керуватися нормами законодавства, вміти захищати свої права у законний спосіб (ФК15).

Відповідно до освітньо-професійної програми «Туризм» на здобуття ОР «Бакалавр» дисципліною «основи курортної і оздоровчо-реабілітаційної справи» забезпечуються фахові та спеціальні компетенції у набутті студентами: загальних уявлень про курорти та їх типологію, висвітленні основних етапів історії розвитку курортної та реабілітаційної справи, набутті навиків з розуміння та аналізу впливу основних природних лікувальних чинників з позиції можливості їхнього використання для покращення стану здоров'я при різних захворюваннях та можливостей для оздоровлення та реабілітації, ознайомленні із вимогами до лікувально-оздоровчих місцевостей та особливостями і функціонування курортів, наданням реабілітаційних послуг в умовах курортів, розбудовою реабілітаційної інфраструктури України, а також висвітленні механізмів нормативно-правових та законодавчих актів, що регулюють здійснення курортної діяльності в Україні, характеристики темпів освоєння рекреаційних ресурсів та динаміки розбудови курортної інфраструктури у глобальному масштабі.

Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація*; 4. автономність та відповідальність*)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	історичні особливості формування та розвитку курортної та реабілітаційної справи, місце санаторно-курортного комплексу у сфері надання послуг населенню;	лекція, практичне заняття		5%

1.2	підходи до класифікації та типології курортів; основні види реабілітації	лекція, практичне заняття	тест, опитування, виступ на семінарі	5%
1.3	особливості та правила застосування основних лікувально-оздоровчих методик в умовах курортів	лекція, практичне заняття		5%
1.4	теоретичні основи організації санаторно-курортної діяльності України, системи курортно-рекреаційних комплексів	лекція, практичне заняття		5%
1.5	нормативно-правову базу функціонування та принципи розміщення і функціонування курортів країни	лекція, практичне заняття		5%
1.6	сучасний стан та особливості розбудови курортної мережі світу, методи, які використовуються для покращення стану здоров'я людини на курортах світу та в Україні	лекція, практичне заняття		5%
2.1	застосовувати базові знання про основні методи лікувально-оздоровчих практик (кліматотерапії, водних процедур тощо) щодо впливу на організм людини	лекція, практичне заняття	тест, виступ на семінарі, дискусія, виконання аналітичних робіт	до 35%
2.2	самостійно досліджувати та	практичне		
	аналізувати використання курортно-рекреаційного потенціалу та природних лікувальних ресурсів для лікування, оздоровлення та реабілітації на курортах	заняття		
2.3	самостійно аналізувати діяльність санаторно-курортних закладів, надавати характеристику природних курортних факторів	практичне заняття, практична робота		
2.4	самостійно досліджувати та аналізувати кліматичні умови для рекреаційної діяльності та кліматолікування	практичне заняття, практична робота		
2.5	самостійно орієнтуватись в особливостях організації процесу оздоровлення та реабілітації в умовах санаторно-курортного закладу	лекція, практична робота		
3.1.	Пропонувати і обґрунтовувати власні шляхи вирішення проблем якості сервісу на курортах, груповий пошук їх вирішення	лекціяпрактична робота	участь в дискусіях та бесідах	до 15%
3.2	Вміти використовувати міжнародний досвід щодо можливості використання курортних факторів з метою туризму, рекреації, лікування, оздоровлення, реабілітації та профілактики	лекція, практичне заняття, дискусія		
4.1	Демонструвати розуміння особистої відповідальності за надані рекомендації щодо шляхів вирішення проблем якості сервісу на курортах;	практичне заняття, дискусія	презентація, дискусія,	

4.2	аналіз досвіду використання природних лікувальних ресурсів у курортній та реабілітаційній справі й вирішення проблем на регіональному рівні	<i>практичне заняття</i>	<i>аналітична записка, екзамен</i>	до 20%
-----	---	--------------------------	------------------------------------	--------

Методичні рекомендації розкривають мету, завдання, тематичний план та присвячені вивченню концептуальних та організаційних засад курортної і оздоровчо-реабілітаційної справи як сукупності усіх видів діяльності з організації та здійснення оздоровлення, профілактики, реабілітації та лікування захворювань на основі використання природних лікувальних ресурсів; структуровано методичні рекомендації за темами навчальної дисципліни, наведено короткий словник, рекомендовану літературу .

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	практичні	самост. робота
Змістовий модуль 1. «Організація курортної справи»				
1	Тема 1. Історія розвитку курортної та реабілітаційної справи. Сутність і завдання курортної і реабілітаційної справи.	2	2	4
2	Тема 2. Особливості організації лікування та реабілітації в умовах курорту	2		4
3	Тема 3. Медична кліматологія та кліматотерапія у курортній справі	2	2	4
4	Тема 4. Лікування водою та парою. Пелоїди. Лікування глиною у курортній практиці	2		5
5	Тема 5. Термотерапія у санаторно-курортній практиці	2	2	4
6	Тема 6. Фізіотерапевтичні методи у курортній справі	2		4
7	Тема 7. Фітотерапія й апітерапія в курортній практиці	2	1	4
Всього за ЗМ 1		14	7	29
Змістовий модуль 2. «Курортне господарство України та світу»				
8	Тема 8. Курортне господарство Європи	2	1	6
9	Тема 9. Курортне господарство Азії	2	1	6
10	Тема 10. Курортне господарство Америки	2	1	6
11	Тема 11. Курортне господарство Африки, Австралії та Океанії	2		6
12	Тема 12. Курортні ресурси та комплекс України	2	2	6
13	Тема 13. Раціональне використання та збереження курортних ресурсів. Порядок та правила забезпечення санаторно-курортного лікування в Україні	2		6
14	Тема 14. Реабілітаційні послуги на курортах України	1	2	5
15	Тема 15. Правові аспекти регулювання діяльності у санаторно-курортній сфері	1		4
Всього за ЗМ 2		14	7	45
	РАЗОМ	28	14	74

Загальний обсяг **120 год.**, в тому числі:
 лекцій – **28 год.**; практичні заняття – **14 год.**,
 самостійна робота – **74 год.**,
 залік та консультація – **4 год.**

III. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ КУРОРТНОЇ СПРАВИ

Тема 1. Історія розвитку курортної та реабілітаційної справи. Сутність і завдання курортної і реабілітаційної справи.

Перші згадки про курорти. Історія курортів світу та реабілітаційної справи. Розвиток курортів в Україні та світі. Поняття, функції та різновиди курортів. Роль природно- лікувальних факторів у розвитку курортів. Поняття та види курортних факторів. Курортна та реабілітаційна справа в системі лікувально-оздоровчого туризму. Курортологія як розділ медицини.

Теми для обговорення на семінарських заняттях.

1. Історія створення та розвитку курортів України
2. Історія створення та розвитку курорту за кордоном.
3. Історичні аспекти курортної та реабілітаційної справи.
4. Розвиток курортної та реабілітаційної справи.
5. Історичні згадки про курорти.

Тема 2. Особливості організації лікування та реабілітації в умовах курорту

Специфіка санаторно-курортного лікування. Поняття санаторно-курортного режиму. Етапи надання медичних послуг в системі лікувально-оздоровчої сфери. Різновид санаторно-курортних та оздоровчих закладів. Класифікація санаторно-курортних і оздоровчих підприємств. Принципи санаторно-курортного відбору хворих. Функціональна структура та елементи санаторно-курортних закладів. Особливості організації реабілітаційного процесу в умовах курорту: етапність відновлення, індивідуалізація реабілітаційних програм, роль мультидисциплінарної команди. Основні види реабілітації.

Теми для обговорення на семінарських заняттях.

1. Дослідити умови створення, мету, завдання та основні види діяльності організації «Укрпрофоздоровниця».
2. Охарактеризувати критерії державної акредитації санаторно-курортних закладів в Україні.
3. Організація дозвілля в санаторно-курортних установах.
4. Порівняльний аналіз організації дозвілля в санаторно-курортних закладах світових курортів: анімаційний сервіс
5. Особливості санаторно-курортного відбору та лікування.
6. Роль мультидисциплінарної команди у реабілітації.

Тема 3. Медична кліматологія та кліматотерапія у курортній справі

Поняття та завдання медичної кліматології, кліматотерапії, кліматолікування. Медико-кліматична характеристика основних природних зон. Типи клімату й погоди та їхній вплив на організм людини: адаптація, акліматизація, загартовування. Кліматичні лікувальні фактори. Головні методи кліматотерапії: аеротерапія, геліотерапія, таласотерапія, мікрокліматотерапія. Методика проведення та дозування основних кліматолікувальних процедур.

Теми для обговорення на семінарських заняттях.

1. Рекреаційна діяльність та екологія
2. Елементарне рекреаційне заняття та цикл рекреаційної діяльності.
3. Вплив клімату та погоди на організм людини: адаптація, акліматизація, загартовування.
4. Головні кліматичні зони, які є найсприятливішими для кліматолікування.
5. Методи кліматотерапії: аеротерапія, геліотерапія, таласотерапія, карстові печери та соляні шахти.

Практична робота. Підібрати кліматичні умови та відповідний курорт для лікування пацієнта (наприклад, із захворюванням дихальної системи) та обґрунтувати вибір.

Тема 4. Лікування водою та парою. Пелоїди. Лікування глиною у курортній практиці.

Лікувальна дія прісної води на організм людини. Гідротерапія: поняття та особливості. Головні методи гідротерапевтичних процедур. Мінеральні води: поняття, класифікація, особливості використання в умовах курортів. Основні методи бальнеолікування. Лікувальні грязі: поняття та класифікація. Оздоровча дія лікувальних грязей на організм людини. Методика (техніка) проведення грязелікувальних процедур. Цілющі властивості та склад лікувальних глин. Види лікувальної глини та її використання в умовах курортів. Лікувальний вплив пари: використання лазні та її вплив на організм людини.

Теми для обговорення на семінарських заняттях.

1. Історія розвитку бальнеолікування (у світі та Україні).
2. Вплив водолікувальних процедур на організм людини.
3. Класифікація мінеральних душів та ванн.
4. Зовнішнє використання природних мінеральних вод.

5. Лікування паром. Історія лазні.
6. Типи лазень. Вплив лазні на організм людини та її використання.
7. SPA-туризм: поняття, основні напрямки, проблеми.
8. Проблеми та напрямки організації Wellness-туризму (у розрізі країни за власним вибором)
9. Грязелікування (пелоїдолікування): поняття, види лікувальних грязей. Особливості оздоровчої дії лікувальних грязей на організм людини.

Тема 5. Термотерапія у санаторно-курортній практиці

Практика теплових процедур у санаторно-курортному лікуванні. Парафінолікування та його методики проведення і особливості. Лікування озокеритом. Лікування нафталанською нафтою. Псамотерапія та особливості її застосування у курортній практиці.

Теми для обговорення на семінарських заняттях.

1. Методика проведення псамотерапії.
2. Методика парафінолікування.
3. Способи (методика) лікувального використання озокериту- і нафтолікування.
4. Кумисолікування.

Тема 6. Фізіотерапевтичні методи у курортній справі

Сутність та поняття фізіотерапії. Класифікація лікувальних фізичних чинників. Вплив фізичних факторів на організм людини. Лікувальний ефект фізичних факторів. Класифікація штучних (апаратних) фізичних методів лікування.

Теми для обговорення на семінарських заняттях.

1. Фізіотерапія у курортній справі .
2. Механізм дії на організм фізичних факторів.
3. Головні методики фізіотерапії.
4. Показання та протипоказання до застосування фізіотерапевтичних процедур.

Тема 7. Фітотерапія й апітерапія в курортній практиці

Фітотерапія: поняття та лікувальні форми. Принципи застосування лікарських форм рослин. Використання продуктів бджільництва у лікувальній практиці. Цілющі властивості меду та його використання при хворобах людини.

Теми для обговорення на семінарських заняттях.

1. Цілющі властивості меду та його використання при хворобах людини
2. Лікувальна фізична культура в умовах курортів.
3. Лікувальний масаж у санаторно-курортному лікуванні: поняття, види та значення.

Практична робота. Охарактеризувати доцільність використання нетрадиційних методів у реабілітації (плюси/мінуси, ризики).

МОДУЛЬ 2. КУРОРТНЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ ТА СВІТУ

Тема 8. Курортне господарство Європи

Історія європейських мінеральних курортів. Сучасний стан курортного господарства Європи. Бальнеологічні курорти Європи. Кліматичні та гірськокліматичні курорти Європи. Приморські європейські курорти. Медичний та оздоровчий туризм Європи.

Теми для обговорення на семінарських заняттях.

1. Особливості організації санаторно-курортного господарства Європи.
2. Природні фактори, які сприяли розвитку основних типів європейських курортів.
3. Чому європейські реабілітаційні системи вважаються одними з найкращих?

Практична робота. Характеристика 5 курортів Європи (по країні на вибір).

Надати коротку порівняльну характеристику кожного курорту за планом, оформивши відповідні дані у вигляді таблиці.

Назва курорту	Рік заснування	Лікувальні фактори	Типи курорту за основним лікувальним фактором	Основні напрями лікування (лікувальна спеціалізація курорту)	Основні методи лікування	Лікувально-оздоровчий потенціал	Додаткові послуги

Проаналізуйте європейську модель реабілітації (по обраній країні) за наступними складовими: загальні засади функціонування системи реабілітації (рівні надання послуг, джерела фінансування); основні етапи реабілітаційного процесу; роль мультидисциплінарного підходу у наданні реабілітаційних послуг; використання сучасних методів та технологій реабілітації; доступність такої реабілітаційної системи; можливості адаптації окремих елементів

досліджуваної моделі до українських реалій.

Представити результати виконаної роботи у вигляді аналітичної записки.

Тема 9. Курортне господарство Азії

Курортне господарство Азії. Бальнеологічні курорти Азії. Кумисолікувальні курорти. Приморські, кліматичні та гірськокліматичні курорти. Медичний, оздоровчий та реабілітаційний туризм Азії.

Теми для обговорення на семінарських заняттях.

1. Особливості організації санаторно-курортного господарства Азії.
2. Вплив традицій азійських країн на розвиток курортів.
3. Перспективи розвитку курортів у країнах Азії.
4. Вплив культури на підходи до реабілітації в Азії.

Практична робота. Характеристика 5 курортів Азії (по країні на вибір).

Надати коротку порівняльну характеристику кожного курорту за планом, оформивши відповідні дані у вигляді таблиці.

Назва курорту	Рік заснування	Лікувальні фактори	Типи курорту за основним лікувальним фактором	Основні напрями лікування та оздоровлення (лікувальна спеціалізація курорту)	Основні методи лікування	Лікувально-оздоровчий потенціал	Додаткові послуги

Проаналізуйте азійську модель реабілітації (по обраній країні) за наступними складовими: загальні засади функціонування системи реабілітації (рівні надання послуг, джерела фінансування); основні етапи реабілітаційного процесу; роль мультидисциплінарного підходу у наданні реабілітаційних послуг; використання сучасних методів та технологій реабілітації; доступність такої реабілітаційної системи; можливості адаптації окремих елементів досліджуваної моделі до українських реалій.

Представити результати виконаної роботи у вигляді аналітичної записки.

Тема 10. Курортне господарство Америки

Загальна характеристика курортного господарства країн Америки. Бальнеологічні та кліматичні курорти Америки. Медичний, оздоровчий та реабілітаційний туризм Америки.

Теми для обговорення на семінарських заняттях.

1. Особливості організації санаторно-курортного господарства Америки.

Практична робота. Характеристика 5 курортів Америки (по країні на вибір).

Надати коротку порівняльну характеристику кожного курорту за планом, оформивши відповідні дані у вигляді таблиці.

Назва курорту	Рік заснування	Лікувальні фактори	Типи курорту за основним лікувальним фактором	Основні напрями лікування та реабілітації (лікувальна спеціалізація курорту)	Основні методи лікування	Лікувальний оздоровчий потенціал	Додаткові послуги

Проаналізуйте американську модель реабілітації (по обраній країні) за наступними складовими: загальні засади функціонування системи реабілітації (рівні надання послуг, джерела фінансування); основні етапи реабілітаційного процесу; роль мультидисциплінарного підходу у наданні реабілітаційних послуг; використання сучасних методів та технологій реабілітації; доступність такої реабілітаційної системи; можливості адаптації окремих елементів досліджуваної моделі до українських реалій.

Представити результати виконаної роботи у вигляді аналітичної записки.

Тема 11. Курортне господарство Африки, Австралії та Океанії

Загальна характеристика курортного господарства країн Африки, Австралії та Океанії. Медичний, оздоровчий та реабілітаційний туризм Африки, Австралії та Океанії.

Теми для обговорення на семінарських заняттях.

1. Особливості організації санаторно-курортного господарства Африки, Австралії та Океанії.
2. Перспективи та проблеми функціонування курортів кожного із зазначених регіонів.
3. Розробити порівняльну характеристику курортів зазначених регіонів на тему: «Якість ресурсного потенціалу двох курортів для організації лікування, оздоровлення та реабілітації».
4. Проаналізувати особливості медичної реабілітації в зазначених

регіонах.

Тема 12. Курортні ресурси та комплекс України

Характеристика курортного комплексу України. Територіальна структура курортного комплексу України. Курортна система. Мінеральні води основних бальнеологічних груп та лікувальні грязі. Вплив війни на курортне господарство України.

Теми для обговорення на семінарських заняттях.

1. Особливості географії курортів України.
2. Проблеми розвитку та функціонування курортів України.
3. Вплив війни на функціонування курортів України.

Практична робота. Характеристика бальнеологічного курорту України

Надати характеристику бальнеологічного курорту України (за вибором студента) за планом:

1. Географічне положення
2. Дата заснування
3. Основні лікувальні фактори
4. Питні мінеральні води та води для зовнішнього застосування
5. Лікувально-оздоровчий потенціал
6. Основні напрями лікування
7. Основні протипоказання
8. Лікування дітей на курорті
9. Програма природоохоронних заходів

Тема 13. Раціональне використання та збереження курортних ресурсів. Порядок та правила забезпечення санаторно-курортного лікування в Україні

Пріоритетні напрями розвитку курортно-оздоровчих територій. Система стандартів з охорони курортних ресурсів. Організація робіт по встановленню округів санітарної охорони. Медичний відбір на курорти та у санаторії.

Теми для обговорення на семінарських заняттях.

1. Проблеми використання курортних ресурсів України.
2. Заходи збереження курортних ресурсів. Світовий досвід щодо заходів збереження курортних ресурсів.
3. Вплив війни на можливість використання курортних ресурсів.
4. Запропонувати заходи щодо ефективного використання курортно-реабілітаційних ресурсів.

Тема 14. Реабілітаційні послуги та програми на курортах України

Специфіка реабілітаційних послуг. Перепрофілювання санаторно-курортних закладів України для забезпечення реабілітаційними послугами. Приклади успішного партнерства між приватним сектором і державою на базі державних медичних установ для надання послуг з реабілітації.

Теми для обговорення на семінарських заняттях.

1. Вплив війни на специфіку надання послуг з реабілітації.
2. Діяльність санаторно-курортних закладів України: забезпечення потреб для реабілітації людей, постраждалих від воєнних дій.
3. Сформууйте можливий приклад програми відпочинку та відновлення на курорті для певної категорії відвідувачів (наприклад: після стресу, для літніх людей тощо), враховуючи наступні складові: активності, розпорядок дня, обґрунтування чому саме ці послуги підходять для обраної категорії.

Тема 15. Правові аспекти регулювання діяльності у санаторно-курортній сфері

Система нормативно-правового забезпечення регулювання розвитку санаторно-курортних закладів в Україні. Недосконалість нормативно-правового забезпечення санаторно-курортної діяльності. Рівні організації санаторно-курортної справи України. Стратегії розвитку курортів.

Теми для обговорення на семінарських заняттях.

1. Особливості регламентації санаторно-курортної діяльності в Україні.
2. Документи, які регулюють розвиток санаторно-курортних закладів в Україні. Визначте сильні та слабкі сторони.
3. Характеристика рівнів управління санаторно-курортного закладу.

КОРОТКИЙ СЛОВНИК

Аеротерапія — це лікувальний вплив свіжого повітря, насиченого солями, ефірними маслами і фітонцидами, на відкритій місцевості.

Апітерапія — медичне використання бджолиних продуктів у лікувальних цілях.

Бальнеологія - розділ курортології, що вивчає лікувальні мінеральні води, їх походження, фізико-хімічні властивості, вплив на організм при різних захворюваннях, такий, що розробляє показання до їхнього застосування на курортах і в позакурортних умовах

Бальнеотерапія — методи лікування, профілактики і відновлення ушкоджених функцій організму природними та штучно мінералізованими водами на курортах і в поза курортних закладах.

Бювет - бальнеологічна споруда біля виходу мінерального джерела на поверхню землі, призначена для проведення питного лікування мінеральними водами.

Ванни мінеральні — лікувальні ванни, для яких використовують природньо або штучно виготовлені мінеральні води.

Ванни повітряні — дозована дія свіжого повітря на організм повністю або частково оголеної людини.

Геліотерапія — лікувальне та профілактичне використання прямого випромінювання сонця у вигляді загальних й місцевих сонячних ванн.

Гідротерапія - лікувально-профілактичне зовнішнє застосування прісних вод.

Глинолікування — один із найдавніших природних методів лікування, що базується на використанні природної глини з лікувальною метою.

Дієтотерапія (лікувальне харчування) – це застосування з лікувальною або профілактичною метою спеціально складених харчових раціонів і режимів харчування для хворих (з гострими захворюваннями або загостреними хронічними захворюваннями) людей.

Кінезотерапія - це ефективний метод реабілітації, що базується рухах м'язів та суглобів.

Клімат - багаторічний режим погоди в певній місцевості.

Кліматотерапія – сума методів лікування, що використовують дозований вплив клімато-погодних чинників і спеціальних клімато 4 процедур на організм людини.

Кумисолікування — застосування кумису з терапевтичною метою.

Курорт - освоєна природна територія на землях оздоровчого призначення, що має природні лікувальні ресурси, необхідні для їх експлуатації будівлі та споруди з об'єктами інфраструктури, використовується з метою лікування, медичної реабілітації, профілактики захворювань та для рекреації і підлягає особливій охороні.

Курортна інфраструктура - це сукупність спеціалізованих об'єктів, закладів, підприємств та видів діяльності, що забезпечують лікування, оздоровлення, відпочинок та обслуговування відвідувачів на курорті. Вона включає санаторії, пансіонати, лікувальні бази, заклади харчування, транспортну мережу та розважальні об'єкти, спрямовані на відновлення здоров'я.

Курортна справа - це сукупність усіх видів науково-практичної та господарської діяльності, спрямованих на організацію та забезпечення лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань із використанням природних лікувальних ресурсів.

Курортний готель – готель, розташований на території курорту, який має умови для відпочинку та оздоровлювання.

Курортні фактори - природні фактори, що використовуються з метою профілактики, терапії та медичної реабілітації хворих на курортах і в курортних місцевостях.

Курортологія — медична навчальна дисципліна, яка вивчає лікувальні властивості природних фізичних факторів, характер їх дії на організм людини, можливості їх застосування з лікувальною і профілактичною метою на курортах і поза їх межами, яка розробляє рекомендації для санаторно-курортного лікування і методи застосування курортних факторів при різних захворюваннях.

Лікувальні грязі — природні утворення, що складаються з води мінеральних та органічних речовин, які мають тонкодисперсну структуру, однорідні, переважно мазеподібної консистенції.

Лікувальний профіль курорту - це медична спеціалізація курорту, яка визначає основні види захворювань, що лікуються на його території, на основі використання наявних природних лікувальних ресурсів.

Лікувально-оздоровча місцевість - природна територія, що має мінеральні та термальні води, лікувальні грязі, озокерит, ропу лиманів та озер, кліматичні та інші природні умови, сприятливі для лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань.

Лікувально-оздоровча справа - діяльність, спрямована на зміцнення здоров'я та профілактику захворювань.

Лікувальна фізкультура (ЛФК) - це терапія, заснована на благотворному впливі фізичних вправ на суглоби, м'язи і внутрішні органи людини.

Метеочутливість — це реакція організму на вплив метеорологічних (погодних) чинників або підвищена чутливість до коливань погоди внаслідок ослаблення механізмів адаптації, імунітету або хронічних захворювань.

Мікрокліматорерапія — застосування з лікувальною метою особливих кліматичних чинників, характерних тільки для певної місцевості.

Мінеральні води - природні чи штучні води, що містять підвищену кількість мінеральних чи органічних речовин і мають специфічні фізико-хімічні властивості і використовуються з лікувально-профілактичною метою.

Медичний туризм - діяльність, спрямована на організацію отримання кваліфікованої медичної допомоги за межами місця проживання.

Нафталан — природна речовина (буро-коричневого кольору і густої олійстої консистенції), що є різновидом нафти.

Озокерит (гірський віск) — щільна воскоподібна маса, що в основному складається з церезину, парафіну, мінеральних олій та смол.

Оздоровлення - це комплексний процес покращення фізичного, психічного та емоційного стану людини, спрямований на підвищення загального рівня здоров'я та благополуччя.

Оздоровчий туризм - це подорожі з метою поліпшення фізичного та психічного здоров'я, що передбачають відпочинок у санаторіях, на курортах або в SPA-центрах із використанням природних факторів.

Пансіонат - курортний заклад з регламентованим графіком відпочинку, 3-разовим харчуванням, розвиненою інфраструктурою.

Парафін (продукт перегонки нафти) – суміш високомолекулярних вуглеводів, що має високу теплоємність, дуже малу теплопровідність, позбавлений конвекції.

Пелоїди (грязі лікувальні) — природні утворення, що містять осади водойм, торф'яні відкладення боліт, виверження грязьових вулканів, які використовують при грязелікуванні у складі комплексної або монотерапії цілої низки захворювань.

Пелоїдолікування (грязелікування) – метод лікування з використанням пелоїдів – лікувальних грязей різного походження, що

застосовується на курортах і в поза курортних умовах.

Природні лікувальні ресурси - ресурси, які придатні для використання з метою лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань.

Профілактика захворювань - це ефективний комплекс заходів, які спрямовані на раннє виявлення, запобігання виникнення або загострення хвороби, а також на збереження та зміцнення здоров'я.

Протипоказання - симптом або стан, коли заборонено пацієнтові вдаватися до певного лікування або піддавати себе будь-якій процедурі.

Псамотерапія – це спосіб лікування за допомогою нагрітого піску.

Реабілітація — це комплекс заходів спрямованих на відновлення здоров'я, функціонального стану і працездатності організму, порушених хворобами, травмами, фізичними, хімічними і соціальними чинниками.

Санаторій – профілакторій – *рекреаційний заклад*, призначений для попереджувального лікування.

Санаторно-курортний заклад - це заклад охорони здоров'я, що забезпечує надання громадянам послуг лікувального, профілактичного та реабілітаційного характеру з використанням природних лікувальних ресурсів курортів та із застосуванням фізіотерапевтичних методів, дієтотерапії, лікувальної фізкультури та інших методів санаторно- курортного лікування.

Санаторно-курортне лікування - це медична допомога, що здійснюється з профілактичною, лікувальною або реабілітаційною метою із застосуванням природних лікувальних факторів в умовах перебування на курорті або лікувально-оздоровчій місцевості та в санаторно-курортних закладах.

Спелеотерапія – це один із методів немедикаментозної реабілітації та лікування органів дихання з використанням мікроклімату підземних соляних шахт і карстових печер.

SPA-терапія (СПА) - це комплекс оздоровчих процедур, спрямованих на фізичне та психологічне відновлення, релаксацію, омолодження та догляд за тілом.

Таласотерапія – це комплексний вплив на організм людини з лікувальною та профілактичною метою за допомогою морського середовища: морського клімату, морської води, морського бруду (грязелікування), водорості, піску та інших речовин моря.

Теренкур – це дозовані у часі і відстані прогулянки по рівній або пересічній місцевості з певним заданим фізичним навантаженням.

Термальні води - підземні води, що мають температуру 20°C і вище.

Фактори курортні – природні або створені штучно сприятливі умови, які є необхідним засобом для забезпечення лікувально-профілактичної діяльності на території тієї або іншої курортної зони.

Фізіотерапія - напрям медицини, який вивчає дію на організм людини штучно створених, природних, а також фізичних факторів і їх застосування з метою профілактики, лікування і реабілітації.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Влащенко Н. М. Нормативно-правове забезпечення санаторно-курортної діяльності в Україні / Н. М. Влащенко // Бізнес Інформ. – 2012. – № 4. – С. 147–150.
2. Заваріка Г.М. Курортна справа. :навч. посіб./ Г.М. Заваріка -К.: «Центр учбової літератури», 2015.-264 с.
3. Демиденко М., Сога С., Добровольський В., Підвальна О. (2024). Інтегрований підхід до фізичної реабілітації постраждалих від бойових дій// Věda a perspektivy.- 2024. DOI: 10.52058/2695-1592-2024-5(36)-189-196.
4. Закон України „Про курорти”. 5 жовтня 2000 р.
5. Клапчук В.М., Ковальська Л.В. Курортна справа : організація, територіальне планування, система управління: Навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : Фоліант, 2013. 400 с.
6. Концепція Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року// Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npras/246640434>
7. Курортологія : підручник / О. М. Кравець, А. А. Рябев ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 167с.
8. Кушнірук Ю.С. Рекреація та курортологія: навчальний посібник [Текст] / Ю.С. Кушнірук – Рівне: НУВГП, 2012. – 146 с.
9. Мигалина Ю. Ю. Розвиток санаторно-курортної справи в Україні / Ю. Ю. Мигалина // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2011. - Вип. 3. - С. 228-232.
10. Михайленко Т.І. Дозвілєво-оздоровчі послуги у період повномасштабної війни// Конструктивна географія та раціональне використання природних ресурсів / [Ред. кол.: О.Г. Шевченко (гол. ред.), Уліганець С.І. (заступник гол. ред.) та ін.] – 2024. – Вип. 4 (спец.). – 150 с., с.132-139
11. Михайленко Т.І. Оздоровчі послуги в період повномасштабної війни на базі еко-комплексу «Перлина Дзвінкова»// International scientific-practical conference “Science, education and technology: trends, challenges, prospects”: conference proceedings (Tampere, Finland, April 27, 2024). Tampere, Finland: Scholarly Publisher ICSSH, 2024. 59 pages.-p.43-45
12. Павленко Є.Є., Ільницька Г.С., Павленко В.О. Оздоровчий туризм : навч. посібник для студентів денної форми навчання / Є.Є. Павленко, Г.С. Ільницька, В.О. Павленко. – Х. : НФаУ. 2021. – 114 с.
13. Рутинський М.Й. Рекреалогія з основами курортології. Ч.1. Теоретичні засади: Курс лекцій/За ред. М. Мальської.- Львів: Фенікс, 2004.- 68 с.
14. Рутинський М.Й. Класифікації та типології курортів. Вісн. Льв. ун-ту. Сер. геогр., 2007. Вип. 34. С. 236-246
15. Слухенська Р., Логуш Л., Зендик О., Гуліна Л. (2023). Реабілітація як невід’ємний чинник відновлення цивільних та військових// Grail of Science.-2026.-с. 430-435.

16. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року// Режим доступу: <https://nto.ua/assets/files/ntou-book-strategic-ukraine-tourismstrategy2026.pdf>
17. Стафійчук В. І. Рекреалогія: навчальний посібник / Стафійчук В. І.. – Херсон: ОЛДІ ПЛЮС, 2017. – 428 с.
18. Стафійчук В. І., Малиновська О.Ю. Туристичне країнознавство : навч. посібник у 4-х томах. - Херсон; ОЛДІ-ПЛЮС, 2021
19. Степанов Е. Г. Основы курортологии и санаторно-курортное лечение : учеб. пособие / Е. Г. Степанов. – Харків : Кроссрод, 2007. – 584 с.
20. Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року// Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text>
21. Сухан В. С. Кліматологія і кліматотерапія : методичні рекомендації / В. С. Сухан. – Ужгород : ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2012. – 60 с.
22. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія. К.: Центр учбової літератури, 2008.- 356 с.

Додаткова:

23. Громадське здоров'я під час війни: виклики, дослідження та стратегії для майбутнього// Режим доступу: <https://hromady.org/gromadske-zdorovya-pid-chas-vijni-vikliki-doslidzhennya-ta-strategi%D1%97-dlya-majbutnogo-pidsumki-ta-materiali-vebinaru/>
24. Ждан В. М., Голованова І. А., Харченко, С. В., Ляхова, Н. О., Вовк О. Я. Становлення медичної реабілітації в західних країнах та в Україні. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Медична реабілітація в Україні: сучасний стан та напрями розвитку, проблеми та перспективи», м. Полтава, 2022. С. 5–8.
25. Кифяк В. Ф. Розвиток медичного туризму в регіонах України / В. Ф. Кифяк // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2013. – № 1. – С. 30–33.
26. Клапчук В. М. Курортна справа Галичини / В. М. Клапчук // Карпатський край. - 2014. - № 2. - С. 127-146.
27. Курорти України: минуле та сучасність. Санаторно-курортні заклади ЗАТ „Укрпрофоздоровниця”.- К.: ТАМЕД, 2002.
28. Мельніков А. В., Гороховський А.В., Костян Я.М. Сучасні види реабілітації для постраждалих від війни військовослужбовців// Режим доступу: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6020/5888>
29. Михайленко Т.І. Використання природних рекреаційних ресурсів для потреб відпочинку в умовах війни// Конструктивна географія та раціональне використання природних ресурсів / [Ред. кол.: О.Г. Шевченко (гол. ред.), Уліганець С.І. (заступник гол. ред.) та ін.] – 2024. – Вип. 5 (1). – 118 с.- с.92-97.
30. Михайленко Т.І., Січка А.І. Ecocomplex "Perlyna Dzvinkova": possibilities of children-displacements in rehabilitation and recovery//Вісник Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка. Серія Географія.- 1/2(88/89).-

Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2024-с.52-С.34-40.

31.Нєвєнченко А.І. Курортна справа: методичні вказівки для вивчення дисципліни.- Івано-Франківськ : ІНФТУНГ, 2015.- 27с.

32.Antonelli M, Donelli D. Respiratory rehabilitation for post-COVID19 patients in spa centers: first steps from theory to practice. Int J Biometeorol 64:1811–1813. <https://doi.org/10.1007/s00484-020-01962-5> (2020)

33.Bernetti A, Mangone M, Alviti F, Paolucci T, Attanasi C, Murgia M, Di Sante L, Agostini F, Vitale M, Paoloni M. Spa therapy and rehabilitation of musculoskeletal pathologies: a proposal for best practice in Italy. Int J Biometeorol 64:905–914. <https://doi.org/10.1007/s00484-019-01731-z> (2020)

34.Varga, C. and Szuetta, J. Balneoprevention. ISMH Congress, Porto. (2008)

35.Cheleschi, Sara & Tenti, Sara & Seccafico, Iole & Gálvez Galán, Isabel & Fioravanti, Antonella & Ortega, Eduardo. Balneotherapy year in review 2021: focus on the mechanisms of action of balneotherapy in rheumatic diseases. Environmental Science and Pollution Research. 29. 10.1007/s11356-021-17780-0. (2022)

36.Csaba Varga. Problems with classification of spa waters used in balneology// HEALTH Vol.2, No.11, 1260-1263 (2010)

37.Rapoliene Lolita, Gedrime Lina, Razbadauskas Arturas, Skarbaliene Aelita. Geothermal water for health state improvement: randomised controlled study//Balneo Research Journal- 2019;10(2):153–166

Основи курортної і оздоровчо-реабілітаційної справи: методичні рекомендації до вивчення дисципліни (для здобувачів ОР Бакалавр спеціальності 242 «Туризм» *З3 «Туризм і рекреація» / доповнене і змінене видання до попередніх методичних вказівок*) / укл. Михайленко Т.І. – електронне видання – Київ, 2026. – 26 с.

Рецензенти:

Стафійчук Валентин Іванович – к.геогр.н., доцент кафедри країнознавства та туризму географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Купач Тетяна Геннадіївна – к.геогр.н., доцент кафедри географії України географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка